

TRA 2025/33

## Werknemers begrijpen vaak hun arbeidsovereenkomst niet: een probleem dat om een oplossing vraagt

Mr. H. Houwers, datum 19-03-2025

Datum	19-03-2025
Auteur	Mr. H. Houwers <sup>[1]</sup>
JCDI	JCDI:BSD2035:1
Vakgebied(en)	Arbeidsrecht / Algemeen

### 1. Inleiding

Het besef dat het arbeidsrechtelijk systeem en de daaruit voortvloeiende arbeidsovereenkomst voor gewone burgers ingewikkeld zijn, is niet nieuw. Dat was al het geval bij de Wet op de arbeidsovereenkomst in 1907. Zo gold voor werknemers die niet konden schrijven, dat schriftelijke afspraken bij een notaris vastgelegd moesten worden.<sup>[2]</sup> Ook werd verwacht dat werknemers 'derden' de arbeidsovereenkomst zouden laten nakijken om gewezen te worden op nadelige bepalingen in het contract.<sup>[3]</sup> Kort na inwerkingtreding van de Wet op de arbeidsovereenkomst werd een modelarbeidsovereenkomst, die '*door iedereen werkgever kan gebruikt worden*', opgesteld vanwege de wens van de regering dat zoveel mogelijk arbeidsovereenkomsten schriftelijk zouden worden aangegaan en wetende dat niet alle partijen in staat zouden zijn een goede arbeidsovereenkomst op te stellen.<sup>[4]</sup>

Inmiddels is er sprake van een in de maatschappij waarneembare ontwikkeling waarbij van burgers meer en meer wordt verwacht dat ze in staat zijn zichzelf te redden. In het recht bestaat daardoor behoefte aan begrijpelijke juridische documenten voor burgers. Dat werd in 1991 in de nota Zicht op wetgeving al uitdrukkelijk geformuleerd voor wetgeving.<sup>[5]</sup> Deze behoefte wordt inmiddels ook breder onderkend, waaronder in het arbeidsrecht. Het arbeidsrecht is een belangrijk juridisch terrein vanwege het feit dat veel mensen hun inkomen verdienen op basis van een arbeidsovereenkomst.<sup>[6]</sup> De behoefte aan begrijpelijke juridische documenten in het arbeidsrecht blijkt bijvoorbeeld uit het door leden van de Vereniging voor Arbeidsrecht en de Vereniging Arbeidsrecht Advocaten Nederland opgestelde Wetboek van Werk met uitgangspunten voor meer eenvoud en transparantie voor werknemers, onder meer door het informeren van werknemers over hun rechten en plichten via een Werkapp in begrijpelijke taal.<sup>[7]</sup> In de considerans van de Europese richtlijn Transparante en voorspelbare arbeidsvoorwaarden in de EU staat dat informatie tijdig en schriftelijk, in een voor werknemers toegankelijke vorm, zou moeten worden aangeboden.<sup>[8]</sup> Het rapport van de commissie Regulering van Werk van 23 januari 2020 vermeldt dat een ordelijke arbeidsmarkt regels heeft die voor iedereen duidelijk zijn.<sup>[9]</sup>

Inmiddels stellen sommige organisaties hun documenten in eenvoudigere taal op,<sup>[10]</sup> kiezen ervoor pictogrammen, kleuren of afbeeldingen toe te voegen of maken een arbeidsovereenkomst op 1 A4'tje. Het is echter onduidelijk of dergelijke arbeidsovereenkomsten daadwerkelijk beter worden begrepen door werknemers dan traditionele arbeidsovereenkomsten.

Om te kunnen bepalen wat voor werknemers daadwerkelijk begrijpelijk is, is het van belang te erkennen dat 'de werknemer' niet bestaat. Werknemers verschillen onderling, bijvoorbeeld in opleidingsniveau of

leesvaardigheid. Een behoorlijk aantal werknemers is bijvoorbeeld laaggeletterd, alhoewel de mate en vorm daarvan verschillen.<sup>[11]</sup> Maar ook leesvaardige burgers kunnen moeite hebben met juridische teksten. Alhoewel burgers dat zelf vaak niet zo ervaren. Zij overschatten over het algemeen hun kennis van de eigen arbeidsrechten.<sup>[12]</sup> Het is zelfs zo dat werknemers vanwege gebeurtenissen in hun leven op het ene moment meer begrijpen dan op een ander moment.<sup>[13]</sup> Om de persoon van 'de werknemer' te bepalen, kan een concrete mens of een maatmens worden gehanteerd.<sup>[14]</sup> In onderzoek wordt wel uitgegaan van een gemiddelde, niet-deskundige persoon.<sup>[15]</sup> Met 'de werknemer' in dit artikel wordt een persoon met een relatief beperkte kennis van het (arbeids)recht bedoeld.

Ook is het van belang te constateren dat 'de arbeidsovereenkomst' niet bestaat. Omdat de wet niet voorschrijft dat een arbeidsovereenkomst schriftelijk moet worden gesloten, kunnen partijen deze mondeling aangaan. Sinds 1 januari 1994 geldt overigens wel de wettelijke verplichting voor werkgevers om werknemers schriftelijk te informeren over de wezenlijke onderdelen van de arbeidsrelatie, gebaseerd op de (voorganger van de) Richtlijn Transparante arbeidsvoorwaarden, waartoe artikel 7:655 BW een opsomming bevat. Aan deze informatieplicht wordt in de meeste gevallen voldaan door deze onderdelen op te nemen in een schriftelijke arbeidsovereenkomst. Arbeidsovereenkomsten verschillen overigens vaak wat betreft opzet en inhoud. Ten behoeve van mijn onderzoek ben ik uitgegaan van de modelarbeidsovereenkomst uit de Modellen voor de Rechtspraak.<sup>[16]</sup> Deze modelarbeidsovereenkomst is door mij vergeleken met vijf modelarbeidsovereenkomsten die zijn gevoegd bij verschillende cao's in de sector Zorg en Welzijn.<sup>[17]</sup> Uit de vergelijking blijkt dat de opbouw van deze vijf modelarbeidsovereenkomsten (hierna: cao-modelarbeidsovereenkomsten) grotendeels overeenkomt met de opbouw van de modelarbeidsovereenkomst. De cao-modelarbeidsovereenkomsten bevatten tussen de tien en negentien genummerde artikelen, de modelarbeidsovereenkomst bevat zestien genummerde artikelen. Vier van de vijf cao-modelarbeidsovereenkomsten hebben net als de modelarbeidsovereenkomst elk artikel van een naam voorzien die aanduidt wat het onderwerp van het betreffende artikel is. De modelarbeidsovereenkomst bevat meer tekst dan de cao-modelarbeidsovereenkomsten. Zowel de cao-modelarbeidsovereenkomsten als de modelarbeidsovereenkomst bevatten een bepaling die verwijst naar een collectieve arbeidsovereenkomst die nadere regels bevat. Daarnaast verwijzen de cao-modelarbeidsovereenkomsten en de modelarbeidsovereenkomst in meer of mindere mate naar andere documenten, zoals naar de wet, een pensioenreglement, statuten, een huishoudelijk reglement en/of andere regelingen.

De onderzochte modelarbeidsovereenkomst komt op meerdere onderdelen overeen met de cao-modelarbeidsovereenkomsten. De uitkomsten van het onderzoek naar de begrijpelijkheid van de modelarbeidsovereenkomst kunnen daarmee inzicht geven in de begrijpelijkheid van de cao-modelarbeidsovereenkomsten alsook in de begrijpelijkheid van andere arbeidsovereenkomsten die gelijkenissen vertonen met de modelarbeidsovereenkomst.

Het doel van dit artikel is duidelijk te maken dat arbeidsovereenkomsten begrijpelijker geformuleerd moeten worden en te beschrijven welke ingrepen daaraan bij kunnen dragen. Aan de hand van een literatuurverkenning en een leesbaarheidsformule wordt inzicht gegeven in hoe (on)begrijpelijk de modelarbeidsovereenkomst voor de werknemer is (par. 2). Daarna komt het belang van begrijpelijke arbeidsovereenkomsten aan de orde (par. 3). Mogelijke oorzaken van onbegrijpelijkheid van arbeidsovereenkomsten worden besproken (par. 4), waarna een verkenning volgt naar methoden die zouden kunnen leiden tot begrijpelijke(re) arbeidsovereenkomsten (par. 5). Ter afsluiting volgt een korte vooruitblik op het vervolgonderzoek dat gaat plaatsvinden naar de vraag wat werknemers in de praktijk begrijpen van de eigen arbeidsovereenkomst en welke verbeteringen leiden tot meer begrijpelijkheid (par. 6).

## **2. De modelarbeidsovereenkomst is onbegrijpelijk voor veel werknemers**

### **2.1 Individuele arbeidsovereenkomsten maken deel uit van een ingewikkeld juridisch systeem**

De afspraken die partijen onderling maken, de wet, de gewoonte en de eisen van redelijkheid en billijkheid

bepalen in beginsel wat rechtens geldt. Daarin verschilt de individuele arbeidsovereenkomst niet van andere overeenkomsten die burgers onderling kunnen aangaan. Naast de wettelijke informatieplicht van artikel 7:655 BW hebben partijen die een arbeidsovereenkomst aangaan rekening te houden met meer dwingendrechtelijke wetsbepalingen die de contractsvrijheid inperken ter bescherming van de werknemer. Dit is ingegeven door het uitgangspunt dat de werknemer als zwakkere contractspartij bescherming behoeft tegen de mogelijk nadelige gevolgen van een economisch sterke werkgever die gezag uitoefent over de werknemer. Deze ongelijkheidscompensatie en bescherming van de werknemer nemen een prominente plek in het arbeidsrecht in en worden ook wel de belangrijkste beginselen van het arbeidsrecht genoemd.

Naast partijafspraken, nationale, Europese en internationale regelingen zijn vaak collectieve arbeidsovereenkomsten (cao's) van toepassing op de arbeidsrelatie.<sup>[18]</sup> Regelmatig zijn personeelsregelingen van toepassing. De invloed van al deze bronnen verschilt per situatie. Zo kunnen wettelijke bepalingen voor partijafspraken gaan, maar ook opzij worden gezet door individuele of collectieve arbeidsovereenkomsten. Hierdoor ontstaat een geheel van juridische bronnen op basis waarvan juristen het soms al lastig vinden te bepalen welke arbeidsrechten en -plichten in een individueel geval gelden, laat staan de werknemer zelf. Zeker als men bedenkt dat de werknemer vaak alleen de individuele arbeidsovereenkomst voorgelegd krijgt ter ondertekening en de kennis van burgers over belangrijke kenmerken van het rechtssysteem over het algemeen beperkt is.<sup>[19]</sup>

## 2.2 De modelarbeidsovereenkomst heeft een hoog moeilijkheidsniveau

Om te bepalen of schriftelijke arbeidsovereenkomsten voor werknemers onbegrijpelijk zijn, moeten volgens taal- en communicatiewetenschappers eerst de functie en de gebruiker van de arbeidsovereenkomst worden vastgesteld.<sup>[20]</sup> Aan een arbeidsovereenkomst voor juristen mogen immers andere eisen worden gesteld dan wanneer die voor juridische leken is bedoeld.<sup>[21]</sup>

De primaire functie van de arbeidsovereenkomst is het informeren van de werknemer en het vastleggen van de rechten en plichten van werkgever en werknemer. Daarnaast hebben sommige bepalingen in de arbeidsovereenkomst een specifieke functie, aangezien ze bepaalde rechten of plichten bevatten die volgens de wet alleen schriftelijk kunnen worden vastgelegd. Het gaat om bepalingen als het proeftijdbeding, het concurrentiebeding en het eenzijdig wijzigingsbeding waarvoor een schriftelijkheidseis is opgenomen in de wet. De functie van de schriftelijkheidseis is bescherming van de werknemer, de waarborg dat de werknemer de consequenties van een specifiek bezwarend beding goed overweegt of bewijs van hetgeen is overeengekomen.<sup>[22]</sup> Vaak gaat het om een combinatie van deze functies.<sup>[23]</sup> Zowel de opsteller als de ontvanger van de arbeidsovereenkomst worden als gebruiker aangemerkt. Het is immers de werknemer zelf die de arbeidsovereenkomst ondertekent.

Na het bepalen van de functie en de gebruiker wordt hierna het moeilijkheidsniveau van de modelarbeidsovereenkomst vastgesteld. Daarvoor worden voor dit onderzoek de begrijpelijkheidskenmerken gehanteerd die Langer e.a. daarvoor opstelden.<sup>[24]</sup> Op basis van deze begrijpelijkheidskenmerken moet het gaan om een voor de lezer relevante tekst met de juiste lengte die precies de informatie bevat die de lezer nodig heeft (inhoud). Daarbij moet een duidelijke en voor de lezer zichtbare volgorde in de tekst aanwezig zijn (structuur) en moeten de woorden en zinnen eenvoudig zijn (stijl).

Op de vraag of de huidige modelarbeidsovereenkomst een voor de lezer relevante tekst is met de juiste inhoud kan pas na empirisch onderzoek met gebruikers antwoord worden gegeven. Over de structuur en de stijl kan al het volgende worden gesteld.

### Structuur

Zowel de modelarbeidsovereenkomst als de cao-modelarbeidsovereenkomsten zijn wat structuur betreft nog opgesteld zoals de modelarbeidsovereenkomst van 1909.<sup>[25]</sup> De arbeidsovereenkomst begint met vermelding van de partijen, waarna genummerde artikelen volgen, soms gecombineerd met een onderwerp als "Duur van de overeenkomst", "Functie" en "Salaris". Ook op internet verkrijgbare modellen gaan uit van deze structuur.<sup>[26]</sup>

Of deze structuur problemen oplevert voor begrijpelijkheid is niet eerder onderzocht.

## Stijl

De modelarbeidsovereenkomst is opgebouwd uit tekst die veelal is gebaseerd op de wet. De stijl, van de wet en ook van de modelarbeidsovereenkomst, bestaat uit formeel taalgebruik met lange zinnen, tangconstructies en dubbele tegenstellingen. Daarbij gaat de modelarbeidsovereenkomst over een abstract, voor werknemers niet alledaags, thema. De modelarbeidsovereenkomst bevat veel vaktaal, die is afgestemd op experts.<sup>[27]</sup> Het is daardoor aannemelijk dat de stijl van de modelarbeidsovereenkomst voor veel werknemers moeilijk is, hetgeen ook kan worden beoordeeld op basis van het zogeheten Nederlands leesinstrument LiNT.<sup>[28]</sup> Daarbij wordt met name gekeken naar vier tekstenmerken. Dat zijn de woordbekendheid, de woordconcreetheid, het aantal inhoudswoorden per deelzin en in hoeverre zinsdelen die bij elkaar horen ook dicht bij elkaar staan.<sup>[29]</sup> De modelarbeidsovereenkomst is door mij geüpload in LiNT, waarna LiNT op 23 september 2024 een snelle peiling heeft uitgevoerd. Daaruit is gebleken dat voor 55% van de volwassen lezers het niveau van de gehele modelarbeidsovereenkomst als te hoog wordt ingeschat. De modelarbeidsovereenkomst is als tekst moeilijker dan een partijprogramma voor verkiezingen of een Havo-boek, maar nog niet zo moeilijk als een onderzoeksartikel over sociologie en toegepaste taalkunde. De arbeidsovereenkomst bevat wel meer vaktermen dan een onderzoeksartikel.

Uit de modelarbeidsovereenkomst zijn door mij ook drie losse zinnen ingevoerd in LiNT:

“Wanneer werkgever daarbij een zwaarwichtig belang heeft is werkgever bevoegd de functie van werknemer binnen de grenzen der redelijkheid eenzijdig te wijzigen.” (zin 1)

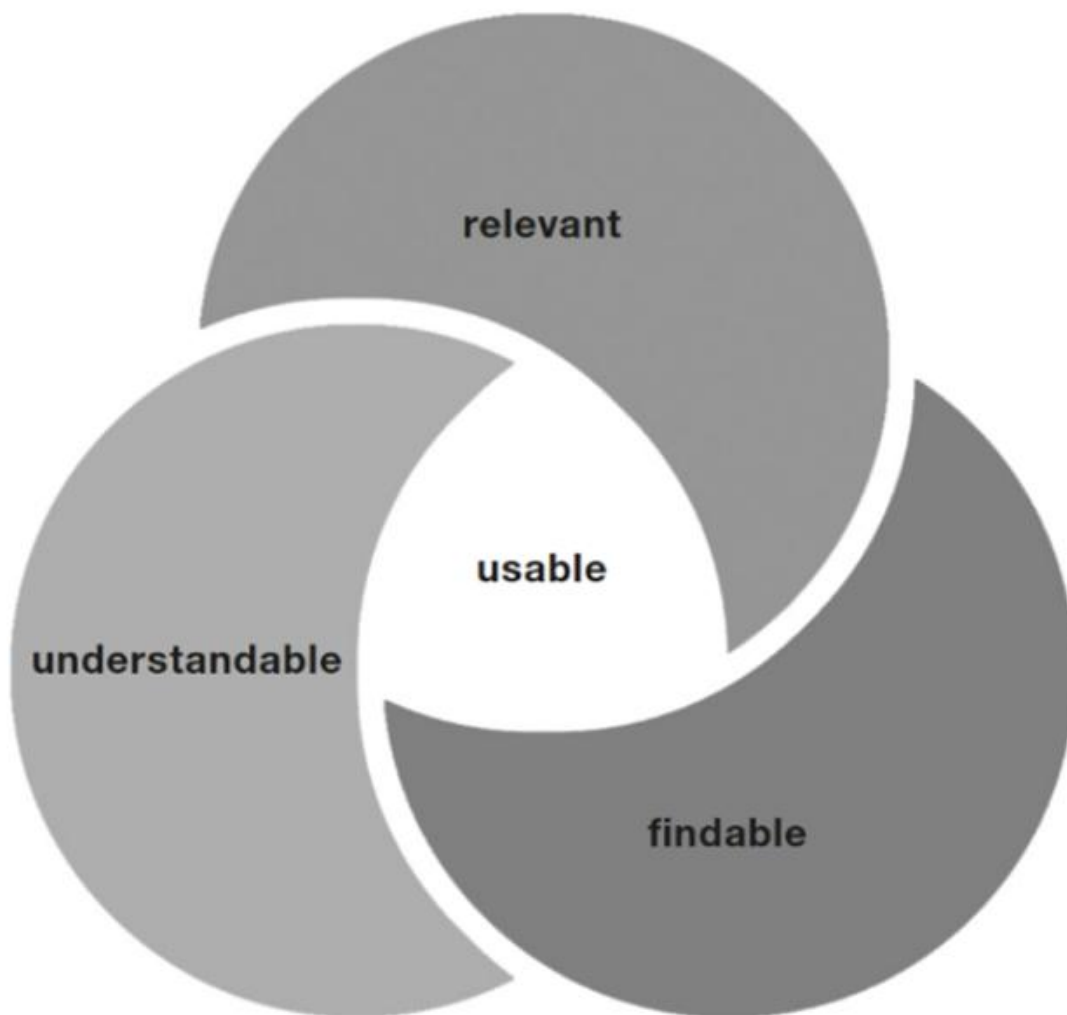
“De standplaats van werknemer zal bij aanvang van de arbeidsovereenkomst Arnhem zijn, maar werkgever behoudt zich het recht voor hierin wijziging aan te brengen waarbij hij zich evenwel verbindt een aanzeggingstermijn van 3 maanden in acht te nemen.” (zin 2)

“Werknemer heeft per vakantiejaar, lopend van 1 januari tot 31 december, bij een voltijds dienstverband recht op 20 doorbetaalde wettelijke minimumvakantiedagen op te nemen in overleg met werkgever. Bij een deeltijd dienstverband wordt dit recht naar rato aangepast. De vakantiedagen worden opgebouwd naar evenredigheid van de duur van de arbeidsovereenkomst gedurende het vakantiejaar.” (zin 3)

Voor deze drie zinnen geldt ook dat het niveau als te hoog wordt ingeschat voor 55% tot zelfs 82,1% van de volwassen lezers. Vastgesteld kan worden dat het moeilijkheidsniveau van de modelarbeidsovereenkomst zeer hoog is.

### 2.3 Een definitie voor begrijpelijkheid

De ISO heeft de uitkomsten uit wetenschappelijk onderzoek naar begrijpelijke taal vertaald naar een praktische norm: de ISO Plain Language. Hieruit blijkt dat een tekst bruikbaar is voor de lezer, als deze is afgestemd op het doel van de lezer (relevant is), informatie goed en gemakkelijk is (terug) te vinden (vindbaar is) en informatie duidelijk en eenvoudig te begrijpen is (begrijpelijk is).



*Figuur 1*<sup>[30]</sup>

Naast de ISO Plain Language is een ISO-norm in ontwikkeling speciaal voor begrijpelijke juridische taal, waarbij ook wordt uitgegaan van de principes relevantie, vindbaarheid, begrijpelijkheid en bruikbaarheid.<sup>[31]</sup> De uitgangspunten van de ISO sluiten aan bij hetgeen in Nederland door Lentz werd gedefinieerd voor de begrijpelijkheid van teksten: een tekst is begrijpelijk wanneer de gebruiker de informatie kan vinden, begrijpen en toepassen op de eigen situatie.<sup>[32]</sup>

Uit het voorgaande blijkt dat het ingewikkelde juridische systeem een probleem kan vormen voor de vindbaarheid van de arbeidsrechten en -plichten voor werknemers. Ook blijkt dat de modelarbeidsovereenkomst vanwege het hoge moeilijkheidsniveau, in elk geval op het gebied van stijl, niet begrijpelijk is. Deze problemen met vindbaarheid en begrijpelijkheid leiden er vervolgens toe dat de modelarbeidsovereenkomst waarschijnlijk niet voldoet voor de werknemer om de eigen arbeidsrechten en -plichten te begrijpen. Dit leidt tot de conclusie dat de modelarbeidsovereenkomst onbegrijpelijk is voor de werknemer.

### **3. Het belang van begrijpelijke arbeidsovereenkomsten**

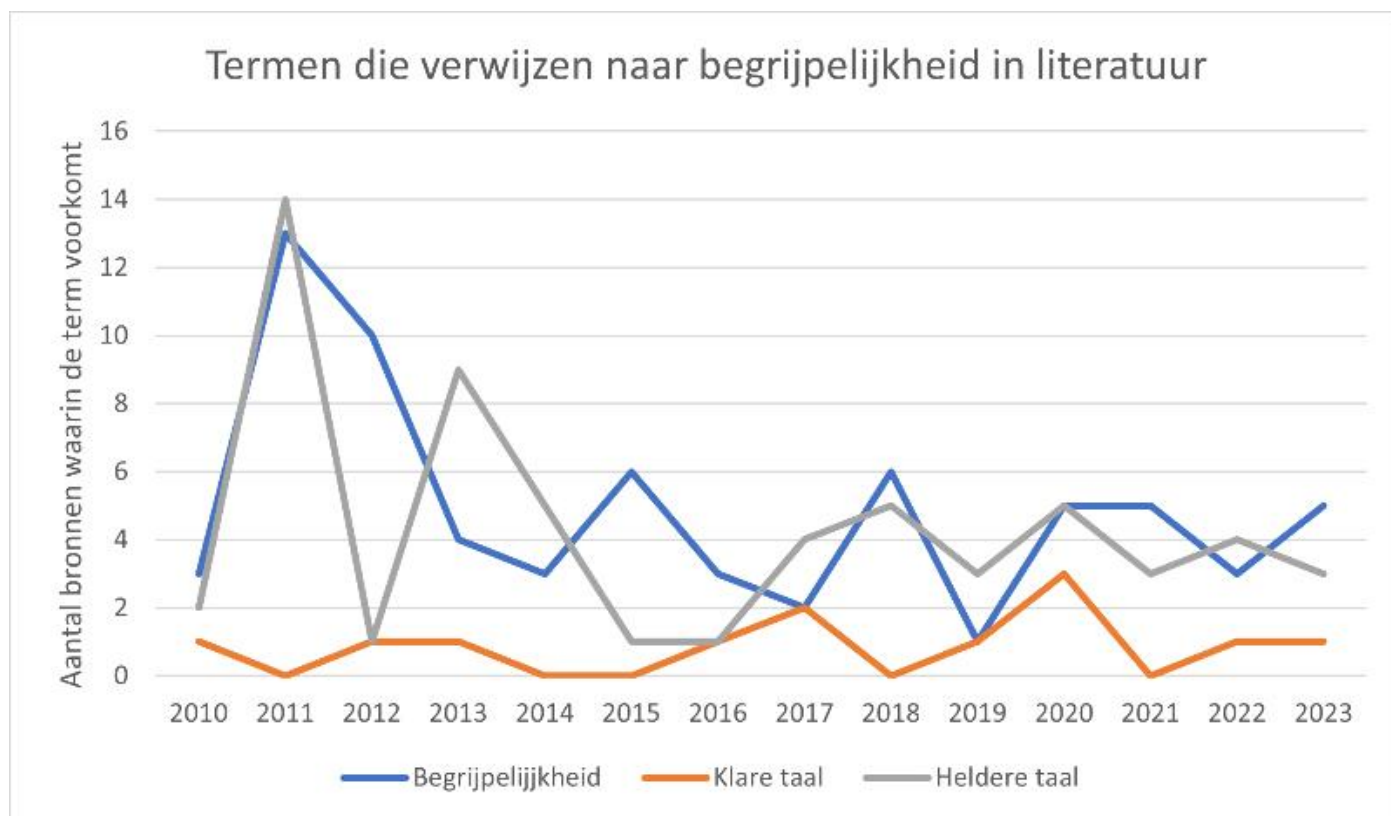
Zowel voor werkgever en werknemer als voor de maatschappij is het van belang dat arbeidsovereenkomsten begrijpelijk worden geformuleerd. Zo blijkt uit onderzoek dat werknemers met onvoldoende kennis van arbeidsrechten vaker arbeidsrechtelijke conflicten hebben, hetgeen tot stress, onzekerheid en negatieve financiële consequenties kan leiden.<sup>[33]</sup> Kennis van hun rechten helpt werknemers het recht op een eerlijk

loon, veilige arbeidsomstandigheden en voldoende rust- en vakantietijd te waarborgen. Werkgevers hebben belang bij begrijpelijke arbeidsovereenkomsten zodat misverstanden, fouten en rechtszaken, die de efficiëntie en productiviteit van bedrijven verminderen, kunnen worden voorkomen. Ook de maatschappij als geheel is gebaat bij werknemers die goede kennis hebben van hun arbeidsrechten. Onzekerheid over de arbeidsrechtelijke positie kan leiden tot arbeidsconflicten die het rechtssysteem onnodig belasten of tot stress en ziekte van de werknemer, en die kunnen weer leiden tot een beroep op het sociale zekerheidssysteem. Het risico bestaat zelfs dat het vertrouwen van burgers in de rechtstaat afneemt indien zij onvoldoende kennis hebben van hun rechten en plichten.<sup>[34]</sup> Persoonlijke onzekerheid, bijvoorbeeld op het werk, kan ertoe leiden dat mensen wantrouwend staan tegenover de maatschappij of de werkgever.<sup>[35]</sup> Deze onzekerheid kan uiteindelijk polarisatie tot gevolg hebben.<sup>[36]</sup> Het verstrekken van goede, betrouwbare en toegankelijke informatie is belangrijk om dat tegen te gaan.<sup>[37]</sup>

Daarbij is het vanuit de grondslagen van het arbeidsrecht ook van belang dat beschermende bepalingen die de ongelijke positie van de werknemer ten opzichte van de werkgever beogen te compenseren door de werknemer begrepen worden en toegepast kunnen worden. Het is de vraag of aan de beginselen van bescherming en ongelijkheidscompensatie optimaal wordt tegemoetgekomen wanneer wordt vastgehouden aan de huidige (model)arbeidsovereenkomst terwijl veel werknemers moeite hebben met lezen en schrijven, arbeidsrelaties niet meer zo eenduidig zijn als bij het ontstaan van de Wet op de arbeidsovereenkomst en schriftelijkheid inmiddels niet meer de enige optie is om informatie te verstrekken. Voor daadwerkelijke en effectieve bescherming van de werknemer vanuit de grondslagen van het arbeidsrecht is een begrijpelijke arbeidsovereenkomst dus ook van belang.

#### **4. De mogelijke oorzaken van onbegrijpelijke arbeidsovereenkomsten**

Het arbeidsrecht is sinds de Wet op de arbeidsovereenkomst aanmerkelijk ingewikkelder geworden. Daar waar in 1907 nog sprake was van een Nederlandse wet met regels voor een eenduidige arbeidsrelatie, is inmiddels sprake van een samenstel van diverse juridische bronnen op nationaal, Europees en internationaal niveau voor uiteenlopende wijzen waarop de arbeidsrelatie kan worden vormgegeven. Volgens de Richtlijn transparante arbeidsvoorwaarden vergt een sterk veranderende wereld goede informatievoorziening aan werknemers over de arbeidsvoorwaarden.<sup>[38]</sup> Daaraan voldoet de modelarbeidsovereenkomst voor meer dan de helft van de werknemers in Nederland niet. Wat de reden is dat hieraan tot dusver nog weinig is verbeterd, is onbekend. Het kan zijn dat het voor de werkgever, zelf vaak ook geen juridisch deskundige, praktisch en veilig is om gebruik te maken van bestaande modellen die aansluiten op de tekst van de wet. De aanname dat schriftelijkheid voldoende voorziet in de informatievoorziening aan de werknemer, speelt ongetwijfeld ook een rol. Daarbij is in het verleden wel betoogd dat de werknemer van weleer zich inmiddels ontwikkeld heeft tot een moderne werknemer die goed in staat is zichzelf te redden,<sup>[39]</sup> terwijl uit onderzoek juist blijkt dat aan werknemers tegenwoordig (te) hoge eisen worden gesteld op de arbeidsmarkt.<sup>[40]</sup> Zelfregie is in de afgelopen jaren steeds belangrijker geworden,<sup>[41]</sup> waarvoor goede en passende informatievoorziening van groot belang is.<sup>[42]</sup> Het oorspronkelijke idee dat derden (juristen en advocaten) de arbeidsovereenkomst voor de werknemer kunnen vertalen, kan tevens een reden zijn dat tot dusver weinig noodzaak is gevoeld de arbeidsovereenkomsten te herformuleren. Duidelijk is in ieder geval dat, ondanks dat organisaties in de praktijk wel pogingen ondernemen om te komen tot begrijpelijker arbeidsovereenkomsten, de aandacht voor begrijpelijkheid in arbeidsrechtelijke literatuur beperkt is. Dit blijkt uit een verkennende zoekopdracht naar de termen 'begrijpelijkheid', 'klare taal' en 'heldere taal' in vakliteratuur in het vakgebied arbeidsrecht op Legal Intelligence.



*Figuur 2: Deze figuur is gebaseerd op een eenvoudige zoekopdracht (laatstelijk 25 november 2024) op Legal Intelligence naar literatuur met zoekfilter vakgebied ‘arbeidsrecht’ waarbij de onderdelen rechtspraak en wet- en regelgeving zijn uitgeschakeld. Gezocht is allereerst op de zoekterm ‘begrijpelijkheid’, daarna op de zoekterm ‘klare taal’ en als laatste op de zoekterm ‘heldere taal’.*

Ondanks dat er in het algemeen wel aandacht is voor begrijpelijke taal, zoals in een preadvies voor de Nederlandse Juristen-Vereniging,<sup>[43]</sup> is van een toename van de begrippen ‘begrijpelijkheid’, ‘klare taal’ en ‘heldere taal’ in de arbeidsrechtelijke literatuur in de afgelopen jaren geen sprake geweest. De piek die in 2011 wel waarneembaar is, kan mogelijk worden verklaard door aandacht voor het onderwerp vanwege de start van het programma ‘Begrijpelijke taal’ van NWO eind 2010.

## 5 Hoe kunnen arbeidsovereenkomsten begrijpelijker worden?

### 5.1 Aanpassingen in eenvoudige taal, stijl, structuur en inhoud bevorderen de begrijpelijkheid

Met name het interpretatieve karakter van het recht maakt het niet eenvoudig juridische documenten voor leken begrijpelijker te maken.<sup>[44]</sup> Een door Van der Bruggen opgesteld overzicht van onderzoeken naar aanpassingen op eenvoudige taal (plain language) maakt duidelijk dat het enkel vereenvoudigen van moeilijke taal niet leidt tot een significant begrijpelijker document.<sup>[45]</sup> Uit empirisch onderzoek van Sikkema e.a. naar dagvaardingen is gebleken dat minder leesvaardige lezers wel profiteren van een combinatie van stijl- en structuraanpassingen in een document, zoals een gewijzigde volgorde in zinnen en onderwerpen, het invoegen van tussenkopjes en toepassing van begrijpelijker taal.<sup>[46]</sup> Empirisch onderzoek met werknemers moet duidelijk maken welke aanpassingen in eenvoudige taal, stijl, structuur en inhoud de begrijpelijkheid van de arbeidsovereenkomst daadwerkelijk verbeteren.

### 5.2 Naar de inzet van visualisaties is nader onderzoek gewenst

De ingrepen op eenvoudige taal, stijl, structuur en inhoud kunnen worden aangevuld met visualisaties, waarmee een breed spectrum van de inzet van afbeeldingen wordt bedoeld om teksten begrijpelijker te maken. Uit onderzoek blijkt dat visualisaties bijvoorbeeld inzicht geven in complexe processen van wetgeving, met name voor mensen met weinig ervaring met wetgeving.<sup>[47]</sup> Internationaal onderzoek bevestigt dat visualisaties in een juridische context meerwaarde kunnen hebben, mits op juiste wijze ingezet.<sup>[48]</sup> Het belang van goed gekozen visualisaties wordt onderschreven door de Stichting Lezen en Schrijven die voor laaggeletterden wel de inzet van eenvoudige en consequent gebruikte pictogrammen adviseert, maar niet het gebruik van grafieken.<sup>[49]</sup> Het gebruik van visualisaties geeft in andere onderzoeken echter slechts een gematigd positief effect.<sup>[50]</sup> Zo is het effect van afbeeldingen in rechterlijke uitspraken beperkt.<sup>[51]</sup> Daarbij blijken te veel of te ingewikkelde visualisaties juist te leiden tot minder begrijpelijkheid van een tekst.<sup>[52]</sup> Toch kan het, indien op juiste wijze toegepast en in combinatie met andere ingrepen, wel tot verbetering van begrijpelijkheid leiden.<sup>[53]</sup> Visuele arbeidsovereenkomsten zijn door Nabben & Van der Toorn aangemerkt als methode om de arbeidsovereenkomst beter af te stemmen op de eindgebruiker.<sup>[54]</sup> Het meten van daadwerkelijke verbetering van de begrijpelijkheid van de arbeidsovereenkomst door de inzet van visualisaties bij de werknemer is daarvoor essentieel.

### 5.3 Diverse andere ingrepen kunnen leiden tot meer begrijpelijkheid

Ook diverse andere ingrepen ten behoeve van begrijpelijkheid zijn op basis van een theorieverkenning interessant om nader te onderzoeken. Zo kan het geven van voorbeelden leiden tot meer begrijpelijkheid<sup>[55]</sup> en spelen lezersverwachtingen een rol.<sup>[56]</sup> Ook kan worden gedacht aan het voorlezen van een juridische tekst door middel van voorleessoftware. Het vergroten van (voor)kennis kan een positief effect hebben op de begrijpelijkheid van de arbeidsovereenkomst, aangezien dit bij het begrijpen van teksten in het algemeen een rol speelt.<sup>[57]</sup> Gedacht kan worden aan begeleidende teksten of toelichtende video's.<sup>[58]</sup> De mogelijkheden die AI kan bieden om juridische teksten voor niet-juristen op verschillende manieren begrijpelijker te maken, zullen ook in het vervolgonderzoek worden meegenomen.

## 6. En hoe nu verder?

Volgens de eisen voor begrijpelijke teksten is de modelarbeidsovereenkomst voor veel werknemers onbegrijpelijk. Hoogstwaarschijnlijk zal dat niet alleen voor de modelarbeidsovereenkomst, maar voor veel meer arbeidsovereenkomsten gelden. In hoeverre de begrijpelijkheid beïnvloed wordt door de vindbaarheid van de juiste regels in de verschillende juridische bronnen of vooral wordt bepaald door de individuele arbeidsovereenkomst zelf, is onderwerp van nader onderzoek. Het is in ieder geval in het belang van werkgever, werknemer en maatschappij dat werknemers hun arbeidsrechten en -plichten kennen. Op basis van een eerste theorieverkenning naar mogelijke ingrepen is het aannemelijk dat de arbeidsovereenkomst begrijpelijker geformuleerd kan worden. Omdat uitkomsten uit andere onderzoeken niet een-op-een toepasbaar zijn op de arbeidsovereenkomst, is nader wetenschappelijk onderzoek nodig naar ingrepen die leiden tot daadwerkelijke verbetering van begrijpelijkheid en niet alleen de ervaren begrijpelijkheid van de arbeidsovereenkomst verhogen. Daarvoor zal de begrijpelijkheid van een arbeidsovereenkomst in de praktijk worden onderzocht, zowel in combinatie met de toepasselijke juridische bronnen als op zichzelf door middel van empirisch (lezers)onderzoek met werknemers die werkzaam zijn op basis van dezelfde schriftelijke individuele arbeidsovereenkomst. Vervolgens zullen prototypes worden opgesteld voor begrijpelijker arbeidsovereenkomsten die in empirisch (lezers)onderzoek onderzocht zullen worden op verbetering van het daadwerkelijk begrip. De inzichten die dit oplevert, zullen worden gedeeld met de praktijk met als inzet nieuwe arbeidsovereenkomsten te kunnen opstellen die werknemers daadwerkelijk beter kunnen begrijpen.

---

## Voetnoten

[1] Mr. H. (Hanneke) Houwers is docent bij de academie Financieel Management en Recht en verbonden aan het lectoraat Begrijpelijk en Toegankelijk Recht, beide van de Hogeschool Arnhem Nijmegen. Als promovenda bij het Institute for Language Sciences van de Universiteit Utrecht doet zij promotieonderzoek naar de

begrijpelijkheid van arbeidsovereenkomsten op basis van een NWO Promotiebeurs voor leraren.

[2] S.G. Canes, *Critische systematische commentaar op de Wet op het Arbeidscontract*, Groningen: Noordhoff 1908, p. 79.

[3] S.G. Canes, *Critische systematische commentaar op de Wet op het Arbeidscontract*, Groningen: Noordhoff 1908, p. 20 en p. 78. Zie ook: A.E. Bles, *De wet op de arbeidsovereenkomst*, 's-Gravenhage: Belinfante 1908, p. 378.

[4] S.G. Canes, *Het Arbeidscontract in de praktijk*, Amsterdam: Cohen 1909, voorwoord. Zie ook de losse bijlage bij de uitgave die 'in iederen boekhandel' verkrijgbaar was voor 10 cent.

[5] [Kamerstukken II 1990/91, 22008, nr. 1-2](#), p. 9 (nota zicht op wetgeving).

[6] Het derde kwartaal van 2024 telde 8,2 miljoen werknemers volgens de website 'Dashboard arbeidsmarkt - Werkenden', [www.cbs.nl](http://www.cbs.nl), geraadpleegd op 24 januari 2025.

[7] Houweling e.a., *Wetboek van Werk 2025* (2019). Te raadplegen via [wetboekvanwerk.nl/home](http://wetboekvanwerk.nl/home).

[8] Richtlijn (EU) 2019/1152 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 betreffende transparante en voorspelbare arbeidsvoorwaarden in de Europese Unie, overweging (4).

[9] *Commissie Regulering van Werk (Commissie Borstlap), In wat voor land willen wij werken? Naar een nieuw ontwerp voor de regulering van werk*, Eindrapport 2020.

[10] Organisaties die werk hebben gemaakt van begrijpelijker documenten voor werknemers zijn bijvoorbeeld werkgeversvereniging AWWN, cao-partijen bij de CAO Sanquin en branchevereniging Aktiz.

[11] A. Smit, J. Swart & M. Broersma, 'Bypassing digital literacy: Marginalized citizens' tactics for participation and inclusion in digital societies', *New Media & Society* 2024.

[12] I&O research, *Onderzoek naar effectuering van arbeidsrecht. Vanuit het perspectief van werknemer*, (rapport 2022/224, p. 6), bijlage bij [Kamerstukken II 2022/23, 29544, nr. 1160](#).

[13] WRR, *Weten is nog geen doen: een realistisch perspectief op redzaamheid*, (WRR-rapport 97), Den Haag: WRR 2017, p. 20.

[14] W.H. van Boom, 'tekstvereenvoudiging en privaatrecht', in: W.H. van Boom e.a., *Klare taal Preadvies* (*Handelingen Nederlandse Juristen-Vereniging* 152e jaargang), Deventer: Wolters Kluwer 2023/2.2.

[15] Cramwinckel, *Voorlichting door de Belastingdienst in rechtsstatelijke context: een juridisch en communicatiewetenschappelijk onderzoek naar gewekt vertrouwen* (MFR nr. 177) 2022/1.7.2.

[16] G. Boot, '1.710.1. Arbeidsovereenkomst', in: H.J. Snijders e.a. (red.), *Modellen voor de Rechtspraak*, Deventer: Wolters Kluwer.

[17] Voor het onderzoek zijn vijf modellen voor arbeidsovereenkomsten in de gezondheidszorg bekeken op [fnv.nl](http://fnv.nl): Geestelijke Gezondheidszorg GGZ 2021-2024, *Ambulancezorg* 2021-2025, Jeugdzorg 2024-2025, Kinderopvang voor Kindercentra en gastouderbureaus 2024, Kraamzorg 2023-2024.

[18] Op 1 januari 2024 werkten in Nederland 6,2 miljoen werknemers op basis van een van de 658 bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid aangemelde cao's volgens de website 'CAO-afspraken 2024', [www.uitvoeringarbeidsvoorwaardenwetgeving.nl](http://www.uitvoeringarbeidsvoorwaardenwetgeving.nl).

[19] M. Malsch, J. de Weit & B. de Bruin, 'Kennis en ervaring met het recht maakt burger realistischer', *NJB* 2024/494.

- [20] L. Lentz & H. Pander Maat, *Wat mankeert er aan die tekst?: De evaluatie van voorlichtingsteksten over subsidieregelingen*, Amsterdam: Thesis Publishers 1993, p. 7. En ook: H. Pander Maat, 'Van tekstfuncties naar teksteisen', *Tijdschrift voor Taalbeheersing*, 1994/16.
- [21] C.L.A. Sauer, *Vak, taal, kennis: inleiding tot het onderzoek naar taalgebruik in vakken en beroepen*, Leiden: Alpha 1990.
- [22] A.R. Houweling, 'Herijking van het schriftelijkheidsvereiste van het concurrentiebeding; afscheid van de waarborgfunctie', *TRA* 2008/4. En ook: N. Jansen, 'De cao en het schriftelijkheidsvereiste in het arbeidsrecht', *Tijdschrift voor Ontslagrecht* 2018/1.
- [23] C.J. Loonstra, 'De eis van geschrift en het proeftijdbeding', *TRA* 2012/86.
- [24] I. Langer, F. Schulz von Thun & R. Tausch, *Sich verständlich ausdrücken*, München: Ernst Reinhardt 2019.
- [25] S.G. Canes, *Het Arbeidscontract in de praktijk*, Amsterdam: Cohen 1909, bijlage.
- [26] Zie bijvoorbeeld het model op [rocketlawyer.com/nl](https://rocketlawyer.com/nl) of het voorbeeld op [juridischedocumenten.nl](https://juridischedocumenten.nl).
- [27] C.L.A. Sauer, *Vak, taal, kennis: inleiding tot het onderzoek naar taalgebruik in vakken en beroepen*, Leiden: Alpha 1990, p. 22.
- [28] 'Waarvoor kunt u LiNT gebruiken?', <https://lint.hum.uu.nl/home>.
- [29] M. Corsius, E. van der Pool & W. Sluis-Thiescheffer, 'Begrijp jij het? Mixed-method monitor van overheidsteksten', *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 2023/45.1.
- [30] 'ISO 24495-1:2023 Plain language Part 1: Governing principles and guidelines', [www.iso.org](https://www.iso.org).
- [31] 'ISO/DIS 24495-2 Plain language Part 2: Legal communication', [www.iso.org](https://www.iso.org).
- [32] L. Lentz, 'Begrijpelijke taal: wat is dat? Didactiek Nederlands - Handboek' 2020, geraadpleegd 27 januari 2025 via [<https://didactieknederlands.nl/handboek/2020/09/begrijpelijke-taal-wat-is-dat/>].
- [33] I&O research, *Onderzoek naar effectuering van arbeidsrecht. Vanuit het perspectief van werknemer*, (rapport 2022/224, p. 6.), bijlage bij [Kamerstukken II 2022/23, 29544, nr. 1160](#).
- [34] K. Putters & L. van Noije, 'Hoeveel ongelijkheid kan een democratische rechtsstaat verdragen?', *NJB* 2018/62.
- [35] K. van den Bos, 'Trust in social institutions: The role of informational and personal uncertainty', in: J. P. Forgas, W. D. Crano, & K. Fiedler, *The psychology of insecurity: Seeking certainty where none can be found*, New York: Routledge 2023, p. 287-306.
- [36] Bovens e.a., *Grip. Het maatschappelijk belang van persoonlijke controle*, (WRR-rapport 102), Den Haag: WRR 2023, o.a. p. 25.
- [37] K. van den Bos, 'Trust in social institutions: The role of informational and personal uncertainty', in: J. P. Forgas, W. D. Crano, & K. Fiedler, *The psychology of insecurity: Seeking certainty where none can be found*, New York: Routledge 2023, p. 287-306.
- [38] Richtlijn (EU) 2019/1152 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 betreffende transparante en voorspelbare arbeidsvoorwaarden in de Europese Unie, overwegingen (4) en (6).
- [39] T. Hartlief, 'De politiek van het arbeidsrecht', *NJB* 2008, 666.

- [40] WRR, *Weten is nog geen doen: een realistisch perspectief op redzaamheid*, (WRR-rapport 97), Den Haag: WRR 2017, o.a. p. 28-29.
- [41] Bovens e.a., *Grip. Het maatschappelijk belang van persoonlijke controle*, (WRR-rapport 102), Den Haag: WRR 2023, o.a. p. 25.
- [42] J. Engels & J. van der Lelie, 'Eigen kracht, een gezamenlijk proces', *Tijdschrift voor Verpleegkundigen*, 2010-2, p. 30-32.
- [43] Van Boom e.a., *Klare taal*, 2023.
- [44] Z. Zódi, 'The limits of plain legal language: understanding the comprehensible style in law', *International Journal of Law in Context*, 15(3), p. 246-262.
- [45] G. van der Bruggen, 'Klare taal in uitspraken. Meer dan stijl alleen.', *NJB* 2020/1808.
- [46] T. Sikkema, L. Lentz & H. Pander Maat, 'Naar een betere dagvaarding. De effecten van stijl- en structuuroptimalisatie op de begrijpelijkheid voor lezers met verschillende niveaus van geletterdheid', *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 2018/40.3, p. 327-356.
- [47] A. Meuwese & L. van Weelden, 'Visuele wetscommunicatie', *RegelMaat*, 2022/38(2), p. 116-133.
- [48] Zie bijvoorbeeld: N. Pridik, 'Visualisation of Legal Content in Easy Language Texts', in: C. Maaß & I. Link, *Handbook of Accessible Communication Easy - Plain - Accessible*, vol 15, Berlijn: Frank & Timme 2024, p. 461 ev. Zie ook: M. Doherty, 'Comprehensibility as a rule of law requirement: the role of legal design in delivering access to law', *J. Open Access L.*, 2020/8, 1.
- [49] 'Kennisblad Eenvoudige taal', [www.lezenenschrijven.nl](http://www.lezenenschrijven.nl).
- [50] D. Guo e.a., 'Do you get the picture? A meta-analysis of the effect of graphics on reading comprehension', *AERA Open*, 2020 / 6(1). En ook: C. van Hooijdonk & L. van Weelden, 'Iconen blijken niet zoveel duidelijkheid te geven als verwacht.', *Vakblad C: het magazine voor communicatieprofessionals*, 2021 /33(7), p. 10-13.
- [51] A. Oomen, R. de Graaf & M. Vriend, 'Naar een visueel vonnis? Het effect van structuurvisualisaties op de begrijpelijkheid van een rechterlijke uitspraak voor lezers van verschillende opleidingsniveaus.', *Recht der Werkelijkheid*, 2024/1.
- [52] P. Luft & C. Brochu, 'Online Learning Challenges and Strategies: Visual Fatigue and Split Visual Attention', *American Annals of the Deaf* 168(3), p. 71-92.
- [53] M.D. Murray, 'Diagrammatics and the proactive visualization of legal information', *UALR L. Rev.*, 2020 43, 1.
- [54] P.A. Nabben & T.E. van der Toorn, 'De visuele arbeidsovereenkomst', *Arbeidsrecht* 2022/31.
- [55] G.T. Baak, 'Duidelijk door voorbeeld?', in: W.H. van Boom, P.T.M. Desmet & C.P. Reinders Folmer, *Privaatrecht in het laboratorium: Verslag van acht rechtspsychologische experimenten*, Den Haag: Boom juridische uitgevers 2015, p. 66-67.
- [56] A. Schmitz, C. Gräsel, & B. Rothstein, 'Students' genre expectations and the effects of text cohesion on reading comprehension', *Reading and Writing*, 30, p. 1115-1135.
- [57] L. Lentz, 'Begrijpelijke taal: wat is dat? Didactiek Nederlands - Handboek' 2020, geraadpleegd 7 oktober 2024 via <https://didactieknederlands.nl/handboek/2020/09/begrijpelijke-taal-wat-is-dat>.
- [58] P.L. Carrell, 'Three components of background knowledge in reading comprehension', *Language*

